

POSUDEK NA DISERTAČNÍ PRÁCI

Martin Šály

Mezi duchem a hmatatelností

Dynamika života církve v Novém zákoně a meze jejího uplatnění v historii

Praha, ETF UK 2016

Posuzovatel této práce musí především konstatovat, že se v dané oblasti pohybuje pouze s intelektuálními obtížemi. Určitým způsobem kompetentní se cítí být pouze v částech práce, kde se její autor posouvá z roviny teologické (novozákonní) do oblasti historických příkladů a interpretací. Na druhé straně považuje i novozákonní oblasti do té míry za „historické“, že se snad může odvážit i na tento tenký led.

Již na první pohled je zřejmé, že autor disertace se orientuje nejen v novější novozákonní literatuře, ale též v ekumenicky orientované teologické a historické literární produkci. Právě ekumeničnost je ostatně výrazným prvkem Šályho koncepce, což je sice prvek velmi náročný, ale zcela jistě potřebný. Do jeho teologické práce se dostaly například díla Petera Browna, který je považován za přední autoritu pro rané a raně středověké křesťanství v historických kruzích, a další významní domácí a zahraniční autoři. Citlivost nejen pro ekumenické problémy (především pro katolickou a protestantskou tradici), ale také citlivost pro religionistické aspekty a v neposlední řadě pro historický způsob uvažování bych považoval jednoznačně za přednosti práce.

Cíl práce Martina Šályho je značně ambiciózní. Předmětem jeho zájmu je novozákonní církev a její „eklesiologické normativy“, které měly vliv v pozdějších staletích církevních dějin. Respektive se mi zdá přesnější říci, že předmětem jeho zájmu je spíše napětí mezi raně církevní eklesiologií a teorií i praxí pozdějších období. Již na tomto místě mohou přijít první zásadní otázky: Pokud je raná vývojová fáze církevních dějin (pluralitní) historií, má cenu o ní uvažovat jako o normativní a pokud ano, v jaké míře? Pokud mají být pozdější fáze dějin církve pozorovány z hlediska svého vztahu k raným podobám

křesťanství, nestálo by za to nejprve vyšetřit vždy povahu vztahu konkrétní nauky i církevní praxe právě k onomu prvotnímu vzoru? (Zdá se mi, že právě tento fenomén, totiž vliv „ideálního pravzoru“ hraje v dějinách větší úlohu, než se obecně připouští!) Pokud mají být konkrétní pozdější historické příklady skutečně demonstrativní, nevyžadovaly by hlubší historický popis a charakteristiku právě ve svém vztahu k ranému křesťanství či přesněji k jeho idealizované představě?

Na mé otázky odpovídá promyšlená koncepce práce. Autor si vybral několik „os“, jakýchsi kritérií, podle nichž postupuje a zkoumá vztah mezi novozákonními perspektivami a dalším vývojem. Uvědomuje si bezpochyby velmi dobře, že se občas dotkne naprosto základních skutečností, tj. otázky, jak překvapivě probíhá vývoj církevní organizace a vlastně i nauky. V tomto smyslu se mohl možná v úvodu zamyslet právě nad tímto základním problémem, který ovšemže překračuje metody novozákonní teologie a dotýká se zřejmě problémů filozofických (o historických metodách nemluvě, protože přísně vzato historie žádné specifické metody nemá, pokud za ně nebudeme považovat kritiku pramenů a literatury). V římskokatolickém prostředí je tato otázka do jisté míry živá, v moderní době zejména od klasických spisů Johna Henryho Newmana. Oceňuji, že autorův výběr zmíněných „os“ je bezesporu dobře promyšlený a ve většině případů zasahuje jádro potřebných otázek. Na druhé straně: pokud autor chtěl zvolit oněch sedm kritérií a neomezil se na jediné, musel se nutně vzdát toho, aby historické vhledy do pozdějších staletí byly skutečně více než pouhými „ilustracemi“, u nichž lze konstatovat, že jsou navíc voleny poněkud náhodně. Poučený čtenář má právo se zeptat, proč byl volena právě ona ilustrace a nikoli jiná, proč se autor pohybuje jak na linii „nauka-praxe“, tak na linii „tu šestnácté – tu dvacáté století“. Přiznám se, že hlubší důvody pro volbu těchto ilustrací jsem nenašel, snad jen jakousi „autorskou licenci“. Snad by byla čistším řešením sevřenější koncepce, totiž poměrování raného křesťanství s teologií a církevní praxí 20. století – příkladů z této oblasti je ostatně stejně v práci poměrně velké množství, navíc autorovi jde zčásti – jak se domnívám – také o vystižení současné podoby církve a její teologie.

Ještě ke dvěma kapitolám, první a poslední. V rámci první kapitoly mne zarazil výraz „hmatatelnost“ a přiznám se, že si s ním nevím úplně rady. Po pravdě řečeno, úplně mne neuspokojuje výrazný odkaz na pojetí Gerda Theisena, který

onou „hmatatelností“ rozumí trojicí mýtus, ritus a étos. Domnívám se, že tato trojice úplně nevysvětlí problematiku postupného vytváření církevní organizace s relativně jasnou naukou a kázní a také skutečnost, že v církvích je předním organizačním prvkem autorita, většinou vázaná na konkrétní osobnost a funkci v církevní obci. Myslím, že to si autor práce velmi dobře uvědomuje, proto i v závěrečné, sedmé kapitole zařadil jakýsi výklad vývoje raného křesťanství včetně jeho hledání jednoty v rozmanitosti.

Celkově práci hodnotím kladně, i když otevírá evidentně více témat, než je možné na její ploše zcela uspokojivě vyřešit. Autor ovšem dokázal předeštit paletu opravdu závažných problémů, které je možné vidět jako badatelsky i církevně-společensky jako velmi aktuální. Jeho koncepce „os pohybu“ jej může přivádí i k poměrně zajímavému pokusu určit hypotetický odhad jednotlivých církevních situací v konkrétním čase a místě – samozřejmě nakolik to dovoluje empirická znalost této situace. Takové situační „modelování“ může být v mnohém přínosné. Za slabší považuji příliš „roztěkané“ historické ilustrace, které autor ale předvádí bez přílišných deformací a na základě jak citlivosti k historickým skutečnostem a jejich interpretaci, tak slušné znalosti adekvátní literatury.

Závěr: práce zcela jistě splňuje požadavky kladené na disertační teze, doporučuji ji k obhajobě.

prof. Jiří Hanuš

Historický ústav FF MU

V Brně 6. 4. 2016